

IN MEMORIAM

DR F. H. ENDERT (1891 - 1953).

door

B. Polak

Uit Nederland bereikt ons het droeve bericht van het plotseling verscheiden aldaar van Dr F. H. E n d e r t , gep. Inspecteur bij de dienst van het Boswezen hier te lande.

Na zijn opleiding te Wageningen werd E n d e r t in 1915 benoemd tot candidaat houtvester, in 1916 tot aspirant houtvester; in 1925 werd hij opperhoutvester. Sedert 1917 was hij verbonden aan het Bosbouwproefstation te Bogor.

In deze functie maakte hij vele tournées en enkele expedities, waarvan de resultaten in talrijke publicaties in "Tectona" zijn vastgelegd. Hierin wordt hoofdzakelijk de floristische samenstelling van de bossen van Zuid-Oost- en West-Sumatra (Djambi, Benkulen, Tapanuli), van Kalimantan, Java en Sulawesi beschreven. E n d e r t was een uitnemend florist, zijn kennis omtrent boomflora en kruiden was onuitputtelijk en steeds was hij bereid als vraagbak te dienen, voor ieder, die met plantenmateriaal bij hem kwam. Het uitgebreide herbarium- en houtmonstermateriaal, waarover het Bosbouwproefstation beschikt, werd volgens zijn aanwijzingen bijeengebracht.

Van groot belang zowel voor de praktijk als voor de natuurliefhebber was zijn dissertatie over de "Geslachtstabellen van Ned. Indische Boomsoorten naar vegetatieve kenmerken", waarmee bomen ook op grond van steriel materiaal kunnen worden gedetermineerd.

Vele plantensoorten, nieuw voor de flora, zijn door hem van zijn exploitaties meegebracht; aan verscheidene daarvan is de naam *endertii* gegeven, terwijl ook een heel geslacht van bomen: *Endertia*, naar hem werd genoemd.

Een hoogtepunt was zijn deelname aan de Midden-Oost-Borneo Expeditie 1924, waarvan het geïllustreerde verslag werd uitgegeven door het Indisch Comité voor Wetenschappelijk Onderzoek.

Uit dit werk kan men reeds de persoon van E n d e r t leren kennen; wetenschappelijk, nauwgezet, met oog voor het détail, doch ook voor de natuur. De Bogorse leden van de Natuurhistorische Vereniging zullen zich zeker zijn lezing hieromtrent met de vele fraaie foto's voor deze afdeling gehouden, herinneren.

Hij was een geregelde verschijning op de avonden van de Natuurhistorische Vereniging en leidde ook excursies naar het Bosbouwproefstation en Kebun Raya. Naast zijn wetenschappelijke werkzaamheden en belangstelling, was hij ook een echte natuurliefhebber, met interesse voor verschillende onderwerpen.

Een gemakkelijk mens is E n d e r t niet geweest. Een typische ambtenaar van de oude school, nam hij strenge eisen voor zich zelf

en anderen in acht. Hij stelde zijn normen hoog en was strict vormelijk. Toen hij in 1948 na een verlof in Nederland weer op het Bosbouwproefstation terugkeerde, was zijn wereld uiteengevallen. Tijdgenoten waren er nauwelijks meer aanwezig, aan de veranderde verhoudingen kon hij zich niet meer aanpassen. Aangezien hij achter zijn gesloten en strenge uiterlijk een grote kwetsbaarheid verborg, heeft hij zich in hoge mate een "displaced person" gevoeld en zich dat zeer aangetrokken. Vele teleurstellingen ondermijnden de gezondheid van deze schijnbaar zo taaie figuur, zodat hij genoodzaakt was in 1951 naar Nederland terug te keren, waar hij in 1953 is overleden.

Zijn werk, op zoveel punten grondlegend, zal na hem voortleven.

DJAKARTA

Verslag causerie Hr D. PIETERS: „Wild-observaties in Zuid-Sumatra” op 16 April j.l.

Alvorens zijn smalfilm te vertonen, gaf spr. in zijn inleiding enige beschouwingen over het instinct van het wild en als gevolg hiervan zijn reacties op zijn omgeving, i.h.b. zijn vijanden en ook de mens. De amateur-cineast van dit wild dient hiermede ter dege rekening te houden, wil hij met enig succes zijn dieren in de lens krijgen en houden. Spreker's originele theorieën bleven hierbij, zoals we wel verwacht hadden, niet uit. O.a. poneerde hij, dat het wild des te schuwer is, naarmate het minder in contact komt met de mens. Aan de hand van verschillende voorbeelden (Z-Poolgebied, Alaska) wist hij deze paradoxale mening aannemelijk te maken.

Zo goed als alle rimbudieren zijn neusdieren. Méér dan enig ander zintuig is hun reukzin hun alarmsysteem, en uit het feit, dat ze hiermede onmiddellijk het gevaar ook weten te localiseren, concludeert spr., dat hun zulks mogelijk is door oriëntatie naar de geleidende geuren der omgeving, m.a.w. zij beschikken blijkbaar over een staalkaart van geuren, waarop de hun bekende omgeving is gekarteerd.

De geschikte plekken om wild te observeren, zijn de wildweiden, die hier en daar de moeraswouden van Zuid-Sumatra onderbreken, meestal doorsneden door een moerasafwatering of grote stroom. Hier komt het wild, dat in het woud huist, bijeen, zoals zwijnen, herten, apen, maar ook, hoewel slechts voor een kort bezoek, trekdieren zoals olifanten, trekzwijnen (nanguis), en wilde honden (adjaks).

Vanzelfsprekend worden zulke plaatsen eveneens bezocht door hun grote vijanden: tijgers en krokodillen, aan wie meer slachtoffers ten prooi vallen naarmate de droge strook langs de wildweide smaller is.

Over de aanslagmethode weidde spr. nader uit, gebruik makend van zijn talrijke observaties van overvalssporen.

De film gaf een beeld van de riviervaart naar de wildweiden aan de Tulangbawang en het wildleven aldaar, alsmede taferelen van het drukke leven van diverse watervogels als pelikanen, grote zilverreigers, nimmerzatten en eenden aan de oevers. Onder de laatsten liet zich een zeldzame soort, de witvleugeleend, *Anas scutulate* bewonderen.

Met spreker's plannen voor een nieuwe expeditie wensen we hem geluk en wederom zullen we hem daarna gaarne nodigen om van zijn nieuwe avonturen te vernemen.